

Una «Defensa» vella però interessant

La història de **Defensa índia de rei** (Edicions 62, 1975) no és falaguera, perquè aquesta peça teatral de Jaume Melendres, premiada amb el «Josep Maria de Sagarra» del 1966, no fou estrenada fins al 1971 i no ha estat editada fins ara. Es tracta, no cal dir-ho, d'una història ben coneguda que acaba com ha d'acabar, és a dir, amb les afirmacions de l'autor al pròleg: «Es un text de l'any 1966 i avui la meva concepció del teatre s'ha vist considerablement modificada».

Cal veure, tanmateix, aquesta obra sota la llum d'una doble vigència. Hom no pot oblidar que fou coneguda fa gairebé deu anys, i és un fet que acaba de convertir-se en llibre en una col·lecció —«El Galliner»— que és el millor que tenim dins del gènere i de la qual em sembla que ja és el moment de dir que és el millor que, dins de les edicions teatrals, ha donat la postguerra. **Defensa índia de rei** admet aquesta doble valoració relativa: el 1966 era un esforç extraordinari dins de la recerca d'un llenguatge teatral propi, i hores d'ara, quan hi ha molts d'altres exemples del mateix esforç reeixit, té un valor intrínsec no gens menyspreable. (Tot això, sens dubte, al marge d'una estrena barcelonina en la qual, una vegada més, Ricard Salvat topà amb l'analfabetisme teatral del públic.)

pressionista» i al volum **Aproximació a la història del teatre català modern** qualifica l'obra com a «drama de regust expressionista».

No pretenc negar aquesta afirmació reiterada, però si em sembla que val la pena de meditar fins a quin punt pot ésser expressionista una obra escrita a Catalunya el 1966, estrenada el 1971 i publicada el 1975. Es una meditació que no pot excloure l'afirmació tallant del mateix Melendres quan diu que ha «abandonat els pressupòsits expressionistes», i que no es pot fer sense oblidar que tot el que fa referència a les «resonàncies», el «corrent», l'«ascendència» i el «regust» és ben cert i clar. Les explicacions del fet no

Jaume Melendres al 1966, any que «Defensa índia de rei» fou premiada amb el «Josep M. de Sagarra»

poden esdevenir dogmàtiques, però les aproximacions semblen prou clares. Qui hi medita se situa en una cruïlla on es troben el Melendres-poeta del 66, la seva recerca d'un llenguatge teatral propi, el desert dramàtic indígena del moment i l'esgotament de les fórmules emprades. L'expressionisme del Melendres del 66, per aquest camí, és un nassaig entre conjuntural i personal, un assaig que, coincidentment, participa de la revolta que va tenir l'expressionisme al seu moment, però que tracta aquesta revolta d'una manera molt diferent a la forma en què l'hagués tractada el mateix Melendres brechtian posterior. Per això **Defensa índia de rei** és una mena d'illa, una illa que palesa les inquietuds d'un mo-

ment. Però és una illa —i l'edició li fa justícia— que o podem oblidar.

Un expressionisme molt assenyalat

L'encert de l'obra rau a dir el que vol d'acord amb el llenguatge que vol emprar. Sempre entre símbols i fosca, amb la doble condemna implícita del naturalisme i del realisme. Però la història, amb fidelitat a aquests pressupòsits, avança amb ritme i amb encís. Rica de matisos i a la fi clara, amb tota la claredat que el procediment permet i, per tant, amb tot el clima poètic del qual Melendres és a la vegada protagonista i admirador, autor y corprès.

Defensa índia de rei és, per aquests camins, la defensa d'un ordre injust feta, no cal dir-ho, per procediments injustos, refinadament injustos si voleu. Per tal que la simbologia pugui esdevenir més rica de possibilitats, tot passa al marge del lloc i del temps. Es igual, perquè els esquemes són sempre els mateixos, amb una ben mesurada barreja de la vida pública i la vida privada de la qual Jan és la víctima, víctima perquè el sistema, amb els mitjans que empra, el mena a la traïció. La història, tanmateix, no és pessimista perquè només té «mal gust de boca» per al fals Mestre d'Armes i els seus, els defensors injustos de l'ordre injust, i té mal gust per a ells perquè el «germà Germà encara és viu». A la confessió del Mestre d'Armes, hi ha el reconeixement del fracàs dels procediments i del sistema: «Una vegada més se'n ha escapat. Hem emprès les accions necessàries, i una vegada més se'n ha escapat».

Cal veure **Defensa índia de rei** com un esforç, no pas únic però rellevant, de bastir una dramàturgia catalana d'avui sense una tradició important i sostinguda. Melendres fressa aquest camí de forma personal i intelligent, amb una riquesa literària que —grandesca i misèria del teatre— només la lectura —és a dir, l'antiteatre— pot palesar amb tota la seva força.

Josep Faulí

Riquesa de matisos i claredat

En relació amb aquesta obra de Jaume Melendres, una qualificació s'ha fet, segons sembla, imprescindible: la d'expressionista. La cosa ve de lluny, perquè ja a «Destino» (31 desembre 1966), poc després de la concessió del «Sagarra», es parlava de «resonàncies expresionistas» i ara mateix, al pròleg esmentat abans, l'autor troba encertada la inclusió de la seva obra «dins el corrent estètic-ideològic expressionista». Xavier Fabregas, amb la seva autoritat, ha reblat el clau en aquests sentit, puix que a la crítica de l'estrena a «Serra d'Or» (1971, pàg. 492) parlava «d'unes premisses d'ascendència ex-

VEUS I LLETRES DE CATALUNYA